

Crònica “Leibniz, 300 anys després”

El cicle de col·loquis “Leibniz, 300 anys després” organitzat per la Societat Catalana d’Història de la Ciència i la Tècnica s’ha desenvolupat en dues sessions, el 4 i 18 de novembre de 2016.

Aquest any es commemora arreu el tercer centenari de la mort del matemàtic i filòsof, entre molts dels adjectius que li escauen, Gottfried Wilhelm Leibniz (Leipzig, 1646 - Hannover, 1716). Amb aquest cicle, la SCHCT es vol unir també a l’àmplia llista d’entitats que han fet un homenatge a aquest gran personatge durant l’any 2016.

La primera xerrada del col·loqui va ser a càrrec de Mª Rosa Massa Esteve, actualment professora de matemàtiques i d’història de les matemàtiques tant a l’ETSEIB com a la facultat de Matemàtiques i Estadística, i que també dóna classes d’història de les matemàtiques al Màster d’Història de la Ciència del CEHIC i al Màster interuniversitari de formació del professorat, amb el títol *Una aproximació a la figura de Leibniz: filòsof, físic, enginyer i matemàtic*. Se’ns va presentar una visió general de Leibniz, repassant la seva biografia i remarcant el seu caràcter multidisciplinari; en el camp de les matemàtiques va tocar aspectes com el controvertit càlcul infinitesimal, les sèries infinites, la combinatòria o la lògica. Com a enginyer es va remarcar la seva astúcia en construir la seva màquina de calcular, innovadora a finals del s. XVII i de la seva idea de que les idees teòriques siguin útils a la pràctica, *Theoria cum praxi*. Es va destacar també la importància de la seva correspondència amb molts dels intel·lectuals d’aquella època, així com les seves cites a pensadors anterior –com per exemple Ramon Llull(1232-1316)- i el seu domini de les llengües més rellevants en aquell moment, el francès i el llatí. En definitiva, se’ns va mostrar una visió general del personatge i de la seva obra com a matemàtic, físic, enginyer i filòsof.

La segona, a càrrec de Guillermo Lusa Monforte, que ha estat professor de matemàtiques i promotor i responsable de la creació d’assignatures de l’àrea d’història de la ciència i de la tècnica a l’Escola Tècnica Superior d’Enginyeria Industrial de Barcelona (ETSEIB) de la UPC i que també com a director de la biblioteca de l’ETSEIB va promoure l’organització del Fons Històric. La seva xerrada, titulada *Tras las huellas de Leibniz*, es va centrar en els aspectes fonamentals de la filosofia de Leibniz, sobretot ens va fer un seguiment exhaustiu pel seu pensament i el rastre que va deixar posteriorment. Fer això és una tasca difícil perquè necessitem molt coneixement a priori, sobretot de la filosofia anterior a Leibniz (Plató, Descartes, els escolàstics, ...) però, tot i així, Guillermo va fer una selecció dels seus textos i va aconseguir mostrar-nos una aproximació a aquesta filosofia de manera molt entenedora. Ens va exposar també les controvèrsies que hi ha quan es parla del llegat que va deixar el famós filòsof, ja que no hi ha una resposta clara sobre la validesa i utilitat de l’obra leibniziana pels investigadors posteriors.

La tercera xerrada, a càrrec de Mònica Blanco Abellán, actualment professora de matemàtiques i estadística a l’Escola Superior d’Agricultura de Barcelona i d’història de les matemàtiques a la Facultat de Matemàtiques i estadística de l’UPC, titulada *Algunes qüestions al voltant del càlcul de Leibniz*, es va centrar al voltant del càlcul infinitesimal desenvolupat pel protagonista del nostre col·loqui. En particular, va analitzar el seu article *Nova Methodus pro maximis et minimis, itaque tangentibus*, on Leibniz presentava sense demostrar les regles bàsiques del nou mètode diferencial i algunes aplicacions que se’n podien fer. Ens va mostrar també la correspondència de Leibniz durant aquells anys i com analitzava el càlcul infinitesimal, fent servir moltes vegades un llenguatge poc entenedor. En resum, la Mònica ens va expressar, en un llenguatge entenedor, unes pinzellades molt il·lustratives sobre aquesta nova i importantíssima part de la matemàtica desenvolupada pel matemàtic alemany.

Crònica “Leibniz, 300 anys després”

A l'última xerrada, titulada *Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716) and John Wallis (1616-1703)*, vam tenir la sort de comptar amb la presència de Siegmund Probst, que actualment i des de l'any 1995 és un dels investigadors i editors en el projecte d'edició dels manuscrits matemàtics de Leibniz (sèrie VII) del Leibniz-Archiv de la Gottfried Wilhelm Leibniz Bibliothek Hannover. També ha col·laborat en altres projectes com ara l'edició de la correspondència científica de Wallis, a l'Institut für Geschichte der Mathematik, Naturwissenschaft und Technik der Universität Hamburg (1994-1995). La seva xerrada, íntegra en anglès, va anar acompanyada d'un text que ens va repartir, extracte de l'article *The relation between Leibniz and Wallis* (Oxford, June 9, 2016), titulat *Remarks on the introduction of the term “pars infinitesima”*. Aprofitant també que el 2016 és també el 400 aniversari del naixement de John Wallis, va parlar-nos d'ambdós personatges i va aprofundir en la relació que van tenir durant més de trenta anys. La seva correspondència es va centrar majoritàriament en temes de mecànica i matemàtiques, sobretot en aquest nou càlcul que estava naixent. Tot i així, es van analitzar aspectes molt més amplis com lingüística, lògica, la reforma del calendari, etc. En concret, a la part final, es va centrar en el rol que van tenir aquests dos personatges, Leibniz i Wallis, en la introducció del terme infinitesimal en les matemàtiques.

El cicle “Leibniz, 300 anys després” ha estat una profitosa oportunitat de captivar a diferents tipus de públic, i endinsar-lo en l'apassionant trajectòria del famós Leibniz. Ens ha permès aprofundir en el seu càlcul infinitesimal, així com en la seva filosofia i correspondència amb altres grans personatges del seu temps. Una bona visió global que sense dubte, va ser tot un èxit.